

veška pamet, ki se terdno derži razodete božje besede in ki je bila v verskih rečeh zadosti podučena, dostikrat bolj močno in krepko spodbija napade in naskoke na sveto vero, kakor učenjaki v svojih učenih in zapletenih obravnava. Treba je tedaj take resnice sv. vere, ktere se dan danes navadno naskokujejo, otrokom tako pojasnovati, da bodo razloge za to vedili; videzno modrovanje jih ne bo osupnilo; spoznali bodo krive preroke in zapazili volka v ovčji koži, potem ga pa lahko z njegovim lastnim orožjem napadli in zmagali.

Če tedaj učenik šolske nauke tako obdeluje, da čutila blaži, serce požlahnuje, um bistri in pamet vedri, odgojuje ljudstvo; ni dninar ali le najemnik, in otroci spolnovaje njegove nauke bodo srečni na tem in unem svetu. *M. Močnik.*

P a š n i k.

Nekaj v prevdarek.

Besedi „lepo“ in „koristno“ se v navadnem govorjenji ne razločujete in se večkrat zamenjate; a te dve besedi izrazujete med sabo različni pomen. Lepo je tisto, kar nam dopada po vnANJI obliki; koristno, kar nam dopada po znotranji vrednosti. Potonka n. pr. je lepa; kosček kruha je koristen.

Ako opazujemo reči, kterim se prilagata lastnosti „lepo in koristno“, najdemo te la splošna pravila:

1. Reči, ktere so pred vsem lepe, dostikrat celó nič, ali malo koristijo.
2. Reči, ktere so zeló koristne, večkrat niso kar nič, ali vsaj menj lepe.
3. Reči, ktere imajo oboje lastnosti na sebi, so le redke in izjemki takih splošnih pravil.

To se povsod poterjuje, naj pogledama kamor koli hočemo.

a. V živalstvu: pri tičih, pav, labud in golob so bolj lepi, — kokoši, race in gosi so bolj koristne. Senica, lisec in detal imajo lepše perje, — slavec, škerjanec in drozeg lepše pojejo.

b. V zelišah:

Razna žitna plemena in kuhinske zeli nimajo pisanega cvetja, — limbarji, hiacinti in cesarski tulipani imajo čebulo, ki se ne vživa.

c. V kovinah:

Železo in baker sta zelo koristna, zlato in srebro sta zopet bolj lepa.

Kar je na oči lepo, ni tudi vselej koristno; oblika je večidel drugačna. Lepemu nasproti je gerdo; zato ker reč ni lepa, ni še vselej gerda. Kakor je med bogastvom in revščino, med vročino in mrazom, tako je tudi med lepim in gerdim še srednja stopnja, kateri pravimo enojna, prosta ali navadna. Moka, kruh, sploh vse koristno je takšno na oči. In to pravilo je tako splošno, da se še nahaja pri višji umetnosti in pri usmiljenji božjem. Naj koristnejše najdbe novejšega časa so soparni stroji in elektro - magnetični daljnopisniki. Njih moč je tako velika, da se jima svet čudi in da sta družinske razmere čisto predružačila; vendar pri obojih ni nič drugega kakor navadna odteza in priteza. Kakor izvedenci pravijo, so pesniška dela starih novejšim pesnikom zgledi, katerih ne dosegaajo, in vendar kako so prosto pisana! Göthejevega Faust-a še celó učenim razlagajo, da ga razumejo; iliado v materinski jezik prestavljeno bere elementarni učenec z veseljem, učeni pa jo občuduje. — Pri milosti božji je veliko nam prikritega; kedar pa kaj vidimo, je oblika enojna. Zgodovinske bukve sv. pisma v novi in stari zavezi so pisane tako enojno ali prosto, da se v tem kar prekositi ne dajo. Nekteri potopisci kraje sv. dežele tako sladko občutljivo popisujejo, da bi človek mislil, da mu mora serce počiti. Od te velike občutljivosti se ne najde v sv. evangelijih ničesar, tudi ne pri sv. Janezu, ki je vse sam vidil; te potopise beremo le enkrat, a evangeliste bolj ko jih prebiramo, bolj se nam prikupijo. — Enojnost v naj višji stopnji najdemo v ss. zakramentih, posebno pa in naj bolj v zakramentu presvetega rešnjega telesa, v katerem se Bog, ki svet razsvetljuje in kterega nebesa ne obsegajo, človeku bliža v podobi kruha . . . To je tedaj pravilo, ki povsod veljá.

Poglejmo pa sedaj, kako se to vjema s šolskim podukom. Skušnja nas uči, da je tudi tukaj tako, in razlogi za to so dobljeni, ako le malo premišljujemo. Tudi poduk mora biti enojin, tim bolje koristi; bolj ko je zapleten in umeten, tim menj koristi. Podučujemo, da nas drugi razumejo, da potem postanejo naši učenci boljši, umnejši, bolj sposobni za ta in uni svet. Le z enojnim, nezapletenim podukom se to doseže. Če je podučevanje preučeno ali preobširno, ali preveč zapleteno, učenci ga

ne poslušajo pazljivo, tedaj ga ne razumejo in tudi ne obderžé, in si za potrebe v življenji nič novega ne naučé, in tudi npravnega življenja ne zboljšajo.

Tako imenovani snovni (materialni) namen se tako ne doseže, in ker tudi dušnim močem ne prinaša nove hrane, tudi obličen (formalen) ne. Podučevanje je vsakako brez koristi. Vzrok je ta, ker je razum tako plitev. Kako je prosto ljudstvo in kako so začetni učenci slabega razuma, tega mlajši učenci ali duhovni kar verjeti ne morejo. Le kdor se bolj suče med prostim ljudstvom, to lahko zapazi in rad verjame.

Učenik tedaj, ki hoče s svojim podučevanjem koristiti, naj se prizadeva, da je njegovo podučevanje prosto. V tej reči se človek nikdar ne douči. Dalje od nas ko so mladinska leta, njih misli in zapopadki, toliko težeje je to. Troje se nam vendar v ta namen priporoča. Pridno prebirati bukve, ki so prosto pisane. Sveto pismo je tukaj prvo, in za nas Slovence Slomšekovo pisanje. *) Skušnja nas uči, da se jezik in pisava ravná po branji.

Čitatelj časnikarski rad modruje, vitez iz romanov se kočati in šopiri. Drugi pripomoček je, poslušati ljudi v takem govoru izurjene.

Tretje je pa lastno premišljevanje.

Kedar se učenik za nauk pripravlja, naj si odgovarja na te la vprašanja: „Kako bi mogel to naj bolje razložiti? Ali bi se to ne dalo še krajše povedati? Kjer je beseda dovolj, je stavek odveč. Ali ni mogoče za to reč izrazov najti, ki se sploh laglej razumejo in so bolj navadni? V teh rečeh poglejmo zidarja, ki naj poprej pogleda luknjo, potem pa poišče kamna, katerega vanjo vtakne. Ko bi se človek po podučevanju vselej izpraševal, bi spoznal, da skerb, kako izraziti se, ni odveč ali nepotrebna. — Če se pa človek prosto izrazuje, njegov govor ni lep, prijeten, in ne dopada! — So pisma, ktera so prosto pisana, pa jim drugega primanjkuje; to pa ne izvira od tod, ker so prosto pisana, vzroki drugej tiče. — Ako pa ni drugače, da je podučevanje pomanjkljivo, boljše je, da je menj lepo, samo da je koristno. Demosten, naj večji govornik v Greciji, je gotovo lepo in prijetno govoril, in vendar ni toliko veljal pri ljudstvu,

*) Rajnki je tako lepo, zraven pa tako prosto in lahko umevno pisal, da bodo njegovi spisi brezkonno zmirom zglédli v tej reči.

kakor prosti in navadni Focij. Če je namreč Demosten z zmagovavno gorečnostjo ljudstvo do nevarnega sklepa pripeljal, in Focij, kateri ni bil zgovoren, z nekterimi prostimi besedami dokazal, da Demostenovi razlogi ne veljajo, je ljudstvo precej bilo drugih misli, in Demosten je zastoj govoril.

Ta je tedaj, zagledavši Focijona priti, večkrat rekel: Ta bo pomlatil moje besede, kakor s sekiro. Ako je bilo pri Gerkih, ktere so gladki jeziki čisto razvadili, mogoče, da je prosto in navadno razkladanje zmagalo učeno govornišvo, koliko bolj bo to mogoče po vaseh in na deželi! Ako tedaj tukaj kdo božjo besedo prosto oznanuje, se lahko reče od njega, da on govori, kakor tak, ki ima oblast nad nami. Da se pa prosto z lepim in vzvišenim lahko vjema, nas uči Stvarnik v naravi. Poglej žitno polje! Bilka se bilki družii; vmes je evetica vpletena, in ko postanemo in žitno polje ogledujemo, kako ga veter sim in tje ziblje, zleti iz zelenega klasja škerjanček in pevaje se vzdiguje do sinjih oblakov in iz zelenega zakotja prepelica poje svoj „pet pedí“. Da bi bilo tudi podučevanje podobno tej sliki, in doseglo se bo z njim ravno taisto: Naj popred bo razveselovalo, potem pa hranilo! (cf. „Schulfreund“.) M.

Pomenki

o slovenskem pisanji.

XI.

U. Pervi književni jezik slovanski je tisti, v katerem sta v 9. veku učila in pisala ss. Ciril in Metod, v katerem so govorili in pisali nju učenci in nasledniki, v katerem so pisane najstarje cerkvene knjige slovanske, ki so se nam ohranile v starodavnih prepisih. — Kako se prav za prav imenuje?

T. Imenuje se v starih slovanskih in neslovanskih knjigah jako različno; o tem sem pisal drugej. Poglavitne imena pa sem ti povedal v doslej razkazanih razredbah slovanskih govorov. Dobrovsky p. mu pravi „slavica vetus“, Šafařík „staroslovančina, cirilsko, cerkveno ali starobulgarsko narečje“, in Miklosič mu veli „staroslovenščina ali jezik staroslovenski“.

U. Kaj mi je misliti o teh naslovih?